

Monika Bogucka-Felczak¹

Słowo wstępne z okazji odnowienia doktoratu Profesor Teresy Dębowskiej-Romanowskiej

Instytucje prawa finansowego stanowią przedmiot badań naukowych w prawie finansowym o węzłowym charakterze dla tej gałęzi prawa. Wykształcenie się instytucji prawnofinansowych i ich uformowanie w system przesądza w dużej mierze o zasadności twierdzenia o odrębności prawa finansowego. Niezależnie przy tym od tego, czy ograniczymy zakres prawa finansowego jedynie do tych regulacji prawnych, których przedmiotem jest publiczna gospodarka finansowa, czy też przyjmiemy, że na prawo finansowe składa się ogół unormowań dotyczących władztwa państwa w odniesieniu do pieniądza i jego obiegu, nietrudno współcześnie wskazać instytucje prawne charakterystyczne dla całości lub chociażby dla niektórych działów tej gałęzi prawa.

11

Doniosłość – i to zarówno teoretyczną, jak i praktyczną – badań naukowych nad instytucjami prawa finansowego determinuje zwłaszcza ich przedmiot, jakim jest zidentyfikowanie cech niezbędnych tych instytucji. W ten sposób nauka prawa finansowego umożliwia zdefiniowanie wymagań, którym powinna zadośćuczynić regulacja prawnofinansowa, co ma ogromne znaczenie dla legislacji oraz praktyki.

Pierwszoplanowym punktem odniesienia w badaniach naukowych nad instytucjami prawa finansowego jest ze swej istoty Konstytucja. Jakkolwiek uwzględnienia wartości konstytucyjnych – choćby z powodu wyznaczonego przez art. 8 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji miejsca tego aktu prawnego w systemie źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej – wymaga nadanie charakteru prawnemu instytucjom prawnym jakiegokolwiek gałęzi prawa, to jednak w przypadku

¹ Monika Bogucka-Felczak – doktor habilitowana, profesor UŁ, Uniwersytet Łódzki, dziekan Wydziału Prawa i Administracji, kierownik Katedry Prawa Finansowego, <https://orcid.org/0000-0003-0901-8824>

prawa finansowego stopień związania ustawodawcy aksjologią ustawy zasadniczej należy uznać za szczególnie istotny. Materii, która stanowi przedmiot prawa finansowego, poświęcono odrębny rozdział X Konstytucji zatytułowany „Finanse publiczne”. Również w rozdziale VII „Samorząd terytorialny” zawarto postanowienia o charakterze prawnofinansowym. Prawo finansowe jest zatem gałęzią prawa o względnie wysokim stopniu konstytucjonalizacji. Nieliczne tylko zagadnienia z zakresu prawa finansowego pozostają poza zainteresowaniem przywołanych wyżej rozdziałów Konstytucji. Nie bez znaczenia jest stabilność przepisów Konstytucji, która powoduje, że jest to akt prawny stanowiący trwały fundament ładu finansów publicznych Rzeczypospolitej Polskiej. W warunkach szybko zmieniającego się stanu prawnego i gwałtownych procesów ekonomicznych (np. związanych z pandemią) niezbędne wydaje się zatem prowadzenie pogłębionej refleksji, w której punktem odniesienia dla zagadnień finansowoprawnych będą konstytucyjne wartości prawa i systemu finansów publicznych. Z tych powodów badania naukowe dotyczące instytucji prawnych prawa finansowego wymagają niemal każdorazowo analizy o charakterze konstytucyjnym i ustrojowym.

12

W niniejszym tomie zawarto opracowania skupiające się na rozważaniach, w jakim zakresie i w jakim stopniu instytucje prawa finansowego znajdują oparcie w unormowaniach konstytucyjnych i wyznaczonych nimi aksjologii. Spektrum zagadnień, których dotyczą poszczególne rozdziały niniejszej monografii, jest szerokie i odzwierciedla tematykę niemal wszystkich działów prawa finansowego – zarówno prawa podatkowego (czy – szerzej – prawa daninowego), jak i prawa budżetowego, a także prawa bankowego i walutowego.

O wyborze tematu niniejszej monografii zdecydowała nie tylko jego doniosłość, ale w równej mierze chęć uhonorowania dorobku naukowego prof. dr hab. Teresy Dębowskiej-Romanowskiej. Badania naukowe podejmowane przez Panią Profesor ogniskują się wokół zagadnień o charakterze ustrojowym, a wśród nich istotną pozycję zajmują wykładnia oraz stosowanie Konstytucji i jej znaczenie dla prawa finansowego.

W dniu 15 października 2021 r. na Uniwersytecie Łódzkim odbyła się uroczystość odnowienia doktoratu prof. dr hab. Teresy Dębowskiej-Romanowskiej. Uroczystość ta stanowi wyraz uhonorowania najwybitniejszych przedstawicieli nauki Uniwersytetu Łódzkiego. Promotorem odnowienia doktoratu został prof. dr hab. Witold Kulesza.

Dorobek naukowy Profesor Teresy Dębowskiej-Romanowskiej stał się fundamentem łódzkiej szkoły prawa finansowego i na trwałe

wpisał się w osiągnięcia doktryny. Podczas ponad pięćdziesięcioletniej pracy na Uniwersytecie Łódzkim Profesor Teresa Dębowska-Romanowska opublikowała wiele istotnych prac naukowych, obejmujących w szczególności prawo budżetowe i prawo daninowe. Jej zainteresowania naukowe zaowocowały koncepcją subwencji jako zobiektywizowanej kategorii finansowoprawnej, opracowaniem założeń funkcjonowania regionalnych izb obrachunkowych, pracami poświęconymi wydatkom publicznym i ich klasyfikacji, a także znaczeniu samodzielności jednostek samorządu terytorialnego. Motywem przewodnim dorobku naukowego Pani Profesor stały się konstytucyjne standardy prawa finansowego – zarówno w kwestiach ustrojowych, jak i w zakresie pozycji prawnej jednostki w sferze obowiązków daninowych. Perspektywa konstytucyjna, stojąca w centrum działalności naukowej Pani Profesor, stanowiła oczywisty motyw połączenia uroczystości odnowienia doktoratu z międzynarodową konferencją naukową „Finanse publiczne a Konstytucja”. Z uwagi na nawracające w czasie pandemii obostrzenia konferencja miała charakter hybrydowy. W uroczystości na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego zdalny udział wzięli przedstawiciele ośrodków akademickich z Polski i Czech. Patronat honorowy nad tym wydarzeniem objął prof. dr hab. Marek Zirk-Sadowski, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego.

13

Pierwsza część konferencji poświęcona była w całości odnowieniu doktoratu Profesor Teresy Dębowskiej-Romanowskiej. Dorobek naukowy Pani Profesor i jego doniosłe znaczenie przedstawił promotor odnowienia doktoratu. W trakcie uroczystości prof. dr hab. Marek Zirk-Sadowski zaprezentował działalność orzeczniczą Profesor Teresy Dębowskiej-Romanowskiej w Naczelnym Sądzie Administracyjnym w latach 1993–1997. Wystąpienie prof. dr. hab. Marka Safjana poświęcone zostało działalności orzeczniczej Pani Profesor w Trybunale Konstytucyjnym w latach 1997–2006. Powyższe wystąpienia otwierają niniejszą monografię.

W drugiej części uroczystości odbyła się konferencja poświęcona konstytucyjnym zagadnieniom prawa finansowego. Przedstawione na niej referaty, choć zróżnicowane tematycznie, wpisały się w nurt aksjologicznych i ustrojowych refleksji nad prawem finansowym. Oddajemy je do rąk Czytelników w nadziei na to, że przyczynią się do dalszego rozwoju badań finansowoprawnych nawiązujących do myśli i dorobku Profesor Teresy Dębowskiej-Romanowskiej.